

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS SIENOS IR JOS APSAUGOS ĮSTATYMO
NR. VIII-1666 22, 23, 26 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 22¹
STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO, LIETUVOS RESPUBLIKOS JŪROS APLINKOS
APSAUGOS ĮSTATYMO NR. VIII-512 21 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO „DĖL UŽSIENIEČIŲ TEISINĖS
PADĖTIES“ NR. IX-2206 2, 11, 19, 23, 26, 35, 124, 125, 133, 140³ STRAIPSNIŲ IR PRIEDO
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 20¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymu (toliau – VSIJA įstatymas), kurio nauja redakcija įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.

VSIJA įstatymas priimtas 2017 m. liepos 4 d., o tik vėliau buvo priimti:

1. 2018 m. gegužės 25 d. įsigaliojęs 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR);

2. 2017 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2226, kuriuo sukurama atvykimo ir išvykimo sistema (AIS), kurioje registruojami trečiųjų šalių piliečių, kertančių valstybių narių išorės sienas, atvykimo ir išvykimo bei atsisakymo leisti jiems atvykti duomenys, nustatomos priegios prie AIS teisėsaugos tikslais sąlygos ir iš dalies keičiama Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo ir reglamentai (EB) Nr. 767/2008 ir (ES) Nr. 1077/2011 (toliau – AIS reglamentas);

3. 2018 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1240, kuriuo sukurama Europos kelionių informacijos ir leidimų sistema (ETIAS) ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1077/2011, (ES) Nr. 515/2014, (ES) 2016/399, (ES) 2016/1624 ir (ES) 2017/2226 (toliau – ETIAS reglamentas).

Atsižvelgiant į tai, iškilo poreikis papildyti VSIJA įstatymą nuostatomis, reikalingomis nurodytų Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktų atskiroms nuostatomis įgyvendinti.

Taip pat, įvertinus Valstybės sienos apsaugos tarnybos paskirtį ir siekį atsisakyti nebūdingų funkcijų, iškeltas tikslas – atsisakyti teršimo incidentų likvidavimo darbų Kuršių mariose nustatant pareigą pagal poreikį padėti pajėgomis ir priemonėmis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – PAGD) atlikti teršimo incidentų likvidavimo darbus Lietuvos Respublikos jūros rajone ir Kuršių mariose.

Įvertinus visas nurodytas aplinkybes, buvo parengti Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo 22, 23, 26 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įstatymo projektas, Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymo Nr. VIII-512 21 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 2, 11, 19, 23, 26, 35, 124, 125, 133, 140³ straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 20¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau kartu – Įstatymų projektai).

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir Vidaus reikalų ministerija.

Įstatymų projektus parengė Valstybės sienos apsaugos tarnybos (tarnybos vadas Rustamas Liubajevas (tel. (8 5) 271 9303) Teisės skyriaus vyriausioji specialistė Lina Jurgelevičienė (tel. (8 5) 271 9364) ir vyriausioji specialistė Neringa Jokšienė (tel. (8 5) 271 9330).

Įstatymų projektų rengimą koordinavo Vidaus reikalų ministerijos Strateginių sprendimų paramos grupės (grupės vadovas Dainius Žilinskas, tel. (8 5) 271 72 17) vyresnysis patarėjas Sigitas Mitalauskas (tel. (8 5) 271 7143).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

1. Šiuo metu VSIJA įstatymo 22 straipsnyje („Duomenų tvarkymas Valstybės sienos apsaugos tarnyboje“) nustatyta, kad Valstybės sienos apsaugos tarnyba automatizuotu būdu kaupia ir tvarko duomenis apie asmenis ir transporto priemones, reikalingus tarnybos funkcijoms atlikti. Valstybės sienos apsaugos tarnyba asmens duomenis, įskaitant asmens kodą ir duomenis, susijusius su teistumu, tvarko be duomenų subjekto sutikimo.

VSIJA įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 11 punkte yra nustatyta viena iš Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijų – atlikti paieškos ir gelbėjimo bei teršimo incidentų likvidavimo darbus Kuršių mariose, dalyvauti atliekant paieškos ir gelbėjimo darbus kitose paieškos ir gelbėjimo rajono dalyse.

2. Pagal šiuo metu Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (toliau – UTPI) nustatytą teisinį reglamentavimą užsienietis, kuriam taikomas bevizis režimas, turi teisę atvykti į Lietuvos Respubliką ir būti Lietuvos Respublikoje be vizos, bet jo buvimas Lietuvos Respublikoje ir kitose Šengeno valstybėse negali trukti ilgiau negu 90 dienų per bet kurį 180 dienų laikotarpį.

UTPI pateiktos nuorodos į Reglamentą (EB) Nr. 1987/2006, kurį pakeis 2018 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1861 dėl Šengeno informacinės sistemos (SIS) sukūrimo, eksploatavimo ir naudojimo patikrinimams kertant sieną, kuriuo iš dalies keičiama Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo ir iš dalies keičiamas bei panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1987/2006 (toliau – Reglamentas (ES) 2018/1861) ir 2018 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1860 dėl Šengeno informacinės sistemos naudojimo neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimui (toliau – Reglamentas (ES) 2018/1860).

3. Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymo Nr. VIII-512 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teršimo incidentų likvidavimo darbus Lietuvos Respublikos jūros rajone, išskyrus jūros rajono vidaus vandenį, vykdo Lietuvos kariuomenė, Kuršių mariose – Vidaus reikalų ministerijos įgaliotos institucijos.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

1. Dėl Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo 22, 23, 26 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įstatymo projekto (toliau – VSIJA įstatymo projektas):

1. VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio pakeitimas susijęs su BDAR, AIS ir ETIAS reglamentų įgyvendinimu bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos informacinės sistemos (toliau – VSATIS) modernizavimu:

a) pagal Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo pagrindų III dalies 12 skyriaus nuostatas Valstybės sienos apsaugos tarnyba yra nacionalinio saugumo užtikrinimo institucija. Valstybės sienos apsaugos tarnybos paskirtis – įgyvendinti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę, o karo padėties ar ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu – priklausant ginkluotosioms pajėgoms ginti valstybę. Įgyvendindama valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę (įskaitant vaizdo stebėjimą sienos apsaugos tikslais), užtikrindama pasienio teisinį režimą, užtikrindama viešąją tvarką ir valstybės sienos teisinio režimo laikymąsi, vykdydama kriminalinę žvalgybą, ikiteisminį tyrimą ir valstybinę migracijos procesų kontrolę, įgyvendindama nusikalstamų veikų prevenciją, atskleidimą ir atlikdama jų tyrimą, Valstybės sienos apsaugos tarnyba renka ir tvarko asmens duomenis (įskaitant ir specialiųjų kategorijų asmens duomenis) nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, apsaugos nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevencijos, taip pat nacionalinio saugumo tikslais.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba, rinkdama ir tvarkydama asmens duomenis, be BDAR, vadovaujasi Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatymu (toliau – Teisės saugos ADTAI), tačiau neretai susiduria su šių teisės aktų taikymo atskyrimu. Siekiant kuo tiksliau tiek duomenų subjektams, tiek Valstybės sienos apsaugos tarnybos darbuotojams taikyti duomenų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus, VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio 1–5 dalyse siūloma nustatyti BDAR ir Teisės saugos ADTAI taikymo mastą ir konkrečiau apibrėžti, kokias funkcijas vykdydama Valstybės sienos apsaugos tarnyba tvarkys asmens duomenis vadovaudamasi Teisės saugos ADTAI;

b) pagal BDAR nuostatas duomenų subjektai turi platų teisių įgyvendinimo spektrą (teisę į informaciją, teisę susipažinti su savo duomenimis, reikalauti ištaisyti / papildyti savo asmens duomenis, reikalauti ištrinti („būti pamirštam“), apriboti duomenų tvarkymą, teisę į duomenų perkėlimą, teisę nebūti automatizuotai vertinamam ir profilijuojamam, teisę nesutikti su asmens duomenų tvarkymu ir pan.

Pagal Teisės saugos ADTAI 11, 13, 14, 30 straipsnių nuostatas duomenų subjektų teisės gali būti visiškai arba iš dalies apribotos įstatymuose nustatytais atvejais.

Pagal šiuo metu galiojantį VSIJA įstatymą nėra nustatytų išimčių, kada duomenų subjektui tam tikros informacijos teikimas gali būti atidėtas, apribotas arba neteikiamas.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba pagal savo veiklos specifiką ne visais atvejais gali įgyvendinti asmens duomenų subjektų teises. Pavyzdžiui, pagal BDAR numatyta galimybė duomenų subjektui iš visų registrų, informacinių sistemų ir duomenų bazių (įskaitant ir vaizdo stebėjimo sistemų turimus duomenis) gauti informaciją apie juose tvarkomus jo asmens duomenis, taip pat informaciją, kokiems duomenų gavėjams šie duomenys buvo teikti, tačiau Valstybės sienos apsaugos tarnyba ne visais atvejais galėtų įgyvendinti šią teisę, nes tai galėtų reikšmingai pakenkti tarnybos vykdomai veiklai.

Manome, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybos tvarkomos informacijos pateikimas duomenų subjektui ar kitų asmens duomenų teisių įgyvendinimas neturėtų būti absoliutus. VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio 2, 4 dalyse siūloma nustatyti, kokiais atvejais asmens duomenų teisės gali būti apribotos. Asmens duomenų tvarkymas nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais nepatenka į ES teisės taikymo sritį, tokiam tvarkymui taikoma Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Konvencija). Konvencijos 8 straipsnyje nurodyta, kad: „Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiama jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas. Valdžios pareigūnai neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti.“ Tiek Europos Žmogaus Teisių Teismas (pvz., byloje *F. S. And Marper V. The United Kingdom*), tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pasisakę, kad žmogaus teisės gali būti ribojamos tik įstatymų nustatyta tvarka, t. y. ribojimas turi būti teisėtas ir būtinai reikalingas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas byloje Nr. 6/96-10/96). Įvertinus tai, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybai būtina nustatyti įstatymų galimybę riboti duomenų subjektų teises, ir tai, kad dėl kiekvieno atvejo turi būti sprendžiama individualiai, siūloma duomenų valdytojui (Valstybės sienos apsaugos tarnybai) leisti nustatyti sprendimo priėmimo mechanizmą, kaip, kada ir kokiais atvejais ir sąlygomis gali būti ribojamos duomenų subjektų teisės;

c) kitas aspektas – Teisės saugos ADTAI numatyta, kad specialių kategorijų asmens duomenis nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais galima tvarkyti, kai tai leidžiama pagal ES arba Lietuvos Respublikos teisės aktus. VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio 1 dalyje siekiama nustatyti, kad Valstybės sienos apsaugos tarnyba turi teisę tvarkyti ir specialių kategorijų asmens duomenis;

d) Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijoms įgyvendinti sukurta VSATIS, todėl VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio 6 dalyje siūloma:

1. nurodyti, kokioje informacinėje sistemoje tarnyba kaupia asmenų duomenis,
2. nustatyti, kad Valstybės sienos apsaugos tarnyba, tvarkydama duomenis, turi teisę juos rinkti naudodama technines priemones (vaizdo stebėjimo sistemas, e. vartų sistemą ir kt.)

e) VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio 7, 8 dalyse siūloma reglamentuoti tarnybos tvarkomų asmens duomenų teikimo sąlygas. Be to, įgyvendindamas AIS reglamentą, kuriuo valstybės narės įpareigojamos sukurti AIS, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras 2018 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. 1V-902 „Dėl 2017 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/2226, kuriuo sukurama atvykimo ir išvykimo sistema (AIS), kurioje registruojami trečiųjų šalių piliečių, kertančių valstybių narių išorės sienas, atvykimo ir išvykimo bei atsisakymo leisti jiems atvykti duomenys, nustatomos prieigos prie AIS teisėsaugos tikslais sąlygos ir iš dalies keičiama konvencija „Dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo“ ir reglamentai (EB) Nr. 767/2008 ir (ES) Nr. 1077/2011, ir 2018 m. rugsėjo 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1240, kuriuo sukurama Europos kelionių informacijos ir leidimų sistema (ETIAS) ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1077/2011, (ES) Nr. 515/2014, (ES) 2016/399, (ES) 2016/1624 ir (ES) 2017/2226 įgyvendinimo“, paskyrė Valstybės sienos apsaugos tarnybą AIS duomenų valdytoja.

2020 m. gegužės mėnesį Atvykimo–išvykimo ir Europos kelionių informacijos ir leidimų sistemų kūrimo ir diegimo organizavimo valdymo komitetas, patvirtintas Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado įsakymu, atsižvelgdamas į AIS reglamento 40 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodyta, kad valstybė narė savo nacionalinėje atvykimo ir išvykimo sistemoje arba lygiavertėse nacionalinėse bylose, visapusiškai laikydamosi Sąjungos teisės, gali saugoti raidinius skaitmeninius duomenis, kuriuos ta valstybė narė įvedė į AIS, nusprendė kopijuoti ir saugoti tokius duomenis. Taigi, sukūrus ES AIS, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, vadovaudamasi AIS reglamento 40 straipsnio nuostatomis, vykdys AIS duomenų kopijavimą į VSATIS. Valstybės sienos apsaugos tarnyba, kaip duomenų valdytoja, privalo užtikrinti, kad duomenys būtų tvarkomi (renkami, saugomi, teikiami kitoms trečiosioms šalims) tik pagal aiškias ES ir nacionalinės teisės aktuose įtvirtintas nuostatas ir užtikrinant BDAR numatytas asmens duomenų saugumą užtikrinančias sąlygas, t. y. siekiama nustatyti, kad AIS saugomi duomenys neperduodami ir prieiga prie jų nesuteikiama trečiosioms šalims, tarptautinėms organizacijoms ar privatiems subjektams, išskyrus, kai yra AIS reglamento 40–41 straipsniuose nustatytos sąlygos.

Todėl VSIJA įstatymo projekto 22 straipsnio 9 dalyje siūloma nustatyti AIS reglamento 40 straipsnio 1 dalyje nustatytų duomenų teikimo sąlygas.

2. Atsižvelgdami į tai, kad iki šiol nėra reglamentuoti informacijos teikimo Valstybės sienos apsaugos tarnybai aspektai, ir siekdami teisinio aiškumo, kokia tvarka ir sąlygomis valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir įmonės, kiti juridiniai asmenys turi teikti informaciją iš jų tvarkomų valstybės registrų ar informacinių sistemų, siūloma VSIJA įstatymą papildyti nauju 22¹ straipsniu, jame nustatant prievolę valstybės ir savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir įmonėms, kitiems juridiniams asmenims Valstybės sienos apsaugos tarnybai teikti neatlygintinai turimus duomenis registruose, dokumentus ar dokumentų nuorašus, jeigu tai būtina tarnybos funkcijoms atlikti.

3. VSIJA įstatymo projekte keičiamas VSIJA įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 11 punktą, jame siūlant atsisakyti Valstybės sienos apsaugos tarnybai nebūdingos funkcijos – teršimo incidentų likvidavimo darbų Kuršių mariose.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos paskirtis – įgyvendinti valstybės sienos apsaugą ir jos kirtimo kontrolę. Atsižvelgiant į tai, tiek tarnybos žmogiškieji ištekliai, tiek biudžeto lėšos pirmiausiai turėtų būti skiriamos šiai pagrindinei tarnybos funkcijai vykdyti.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba teršimo incidentų likvidavimo darbams vykdyti Kuršių mariose nebuvo gavusi nei papildomų etatų, nei finansavimo, šios funkcijos vykdymas ar pasirengimas reaguoti buvo užtikrinamas iš tarnybai skirtų asignavimų. Šiuo metu tarnybos personalo, skirto veiklai jūroje, kiekis dėl laivų specialistų trūkumo yra nepakankamas tam, kad

tarnyba, be valstybės sienos apsaugos funkcijų, papildomai galėtų operatyviai atlikti teršimo incidentų likvidavimo ir ypatingų priemonių vykdymo funkcijas Kuršių mariose. Įvykus teršimo incidentui, teršimo incidentų likvidavimą atliktų tuo metu valstybės sienos apsaugos funkcijas vykdantys pareigūnai, todėl būtų susilpninama išorės sienos kontrolė, t. y. pajėgos nukreipiamos netiesioginėms tarnybai pavestoms funkcijoms vykdyti. Atsižvelgiant į dabartinę geopolitinę situaciją, pareigūnų, vykdančių išorės sienos kontrolę, siuntimas vykdyti teršalų rinkimo darbus gali turėti neigiamą įtaką valstybės sienos apsaugai. Valstybės sienos apsaugos tarnyba taip pat neturi ir specialistų, kurie būtų kompetentingi mokyti tarnybos pareigūnus atlikti teršalų likvidavimo darbus.

Pažymėtina, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybos laivai statomi (įsigijami) sienos apsaugos funkcijoms atlikti, todėl juose nėra įrangos teršimo incidentų likvidavimo darbams atlikti. Naujausias tarnybos patrulinis laivas „Aleksandras Barauskas“ buvo įsigytas pasinaudojant Europos Sąjungos Išorės sienų fondo lėšomis, kurios tiesiogiai yra skiriamos išorės sienos stebėjimui stiprinti, bet ne kitoms, su sienos kontrole nesusijusioms, funkcijoms vykdyti. Taip pat ir naujų patrulinių katerių bei laivo įsigijimo projektuose nėra numatyta teršimo incidentų likvidavimo įranga ir funkcinis pritaikymas.

PAGD, organizuodamas ir vykdydamas gelbėjimo darbus ir vadovaudamasis Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų atliekamų gaisrų gesinimo ir kitų gelbėjimo darbų organizavimo nuostatais, patvirtintais PAGD direktoriaus 2013 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. 1-280 „Dėl Priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų atliekamų gaisrų gesinimo ir kitų gelbėjimo darbų organizavimo nuostatų patvirtinimo“, atlieka cheminių ir radioaktyviųjų medžiagų lokalizavimą, ekstremaliųjų situacijų likvidavimo ir jų padarinių šalinimo darbus, Lietuvos Respublikos teritorijos vidaus vandenyse vykdo teršalų likvidavimą, turi atitinkamą įrangą, PAGD pareigūnai išmokyti atlikti šiuos darbus. Įvertinus tai, siūloma teršimo incidentų likvidavimo darbų Kuršių mariose tiesioginę atsakomybę ir šios funkcijos vykdymą perduoti PAGD, o Valstybės sienos apsaugos tarnybai nustatyti funkciją padėti turimomis pajėgomis ir priemonėmis PAGD'ui, esant poreikiui.

4. VSIJA įstatymo projekto 26 straipsnio pakeitimas parengtas atsižvelgiant į ETIAS reglamento 8 straipsnio 1 dalį bei Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymą, kuriuo Valstybės sienos apsaugos tarnyba paskirta ETIAS nacionaliniu padaliniu, atsakingu už trečiųjų šalių piliečių, kuriems netaikomas vizos turėjimo reikalavimas, keliaujant į Šengeno erdvę, prašymų dėl ETIAS elektroninio kelionės leidimo (toliau – kelionės leidimas) išdavimo nagrinėjimą ir sprendimų dėl jų priėmimą, kai atliekant ETIAS automatizuotą prašymų tvarkymą bus nustatyta atitiktis (įrašas apie asmenį iš atitinkamų duomenų sistemų) ir ETIAS centrinis padalinys inicijuos prašymo tvarkymą rankiniu būdu, sprendimų dėl riboto teritorinio galiojimo kelionės leidimo išdavimą, kelionės leidimo panaikinimą arba atšaukimą (ETIAS reglamento 8 straipsnio 2 dalies a, d ir g punktai).

ETIAS nacionalinio padalinio funkcijų vykdymas pavestas Valstybės sienos apsaugos tarnybai, tačiau šiuo metu VSIJA įstatyme nėra nuostatos, suteikiančios tarnybos pareigūnams teisę priimti sprendimus dėl kelionės leidimų išdavimo, atsisakymo išduoti, atšaukimo ar panaikinimo vadovaujantis ETIAS reglamento nuostatomis.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnams priėmus sprendimus atsisakyti išduoti kelionės leidimus, juos panaikinus ar atšaukus, bus ribojamos kitų asmenų teisės, todėl manome, kad tarnybos pareigūnų teisė leidimų išdavimo, atšaukimo, panaikinimo ir kt. mastu turi būti nustatyta įstatymų lygmeniu, ir siūloma papildyti VSIJA įstatymo 26 straipsnį nuostata, suteikiančia teisę tarnybos pareigūnams priimti sprendimus dėl kelionės leidimų išdavimo, atsisakymo išduoti, atšaukimo ar panaikinimo vadovaujantis ETIAS reglamento nuostatomis.

II. *Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 2, 11, 19, 23, 26, 35, 124, 125, 133, 140³ straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 20¹ straipsniu įstatymo projekto:*

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą užsienietis, kuriam taikomas bevizis režimas, turi teisę atvykti į Lietuvos Respubliką ir būti Lietuvos Respublikoje be vizos, bet jo buvimas Lietuvos Respublikoje ir kitose Šengeno valstybėse negali trukti ilgiau negu 90 dienų per bet kurį 180 dienų laikotarpį.

Pradėjus taikyti ETIAS reglamento nuostatas trečiųjų šalių piliečiams, nurodytiems ETIAS reglamente, kuriems taikomas bevizis režimas, kad jie atvyktų į Lietuvos Respubliką ir būtų joje, bus taikomas naujas reikalavimas – turėti galiojantį kelionės leidimą. Pagal ETIAS reglamento reikalavimus atvykti į Lietuvos Respubliką ir būti joje taip pat galės trečiųjų šalių piliečiai, turintys riboto teritorinio galiojimo kelionės leidimą, išduotą taikant ETIAS reglamento 44 straipsnyje numatytas procedūras ir suteikiantį teisę būti Lietuvos Respublikos teritorijoje ne ilgiau kaip 90 dienų nuo pirmo atvykimo su šiuo leidimu dienos. Atsižvelgiant į tai, kad ETIAS reglamente nustatytas visiškai naujas dokumentas, suteikiantis teisę trečiųjų šalių piliečiams atvykti į Lietuvos Respubliką ir būti joje tam tikrą nustatytą laikotarpį, ir siekiant teisinio suderinamumo, siūloma papildyti UTPI 11 straipsnį, numatant jame pareigą trečiųjų šalių piliečiams, ketinantiems atvykti ir (ar) būti Lietuvos Respublikos teritorijoje, turėti ETIAS reglamente nustatytą kelionės leidimą.

Taip pat siūloma UTPI 11 straipsnį papildyti nuostata, kad kelionės leidimo turėjimas savaime nesuteikia teisės atvykti į Lietuvos Respubliką.

Pradėjus taikyti ETIAS reglamentą, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ETIAS nacionalinis padalinys bus atsakingas už trečiųjų šalių piliečių, kuriems taikomas bevizis režimas keliaujant į Šengeno erdvę, prašymų dėl kelionės leidimo išdavimo nagrinėjimo ir sprendimų dėl jų priėmimo, kai atliekant ETIAS automatizuotą prašymų tvarkymą bus nustatyta atitiktis (įrašas apie asmenį bent vienoje iš šių duomenų sistemų: SIS, AIS, Europolo bei ECRIS ar valstybės narės sudarytame Stebėjimų sąraše) ir ETIAS centrinis padalinys inicijuos prašymo tvarkymą rankiniu būdu, sprendimų dėl riboto teritorinio galiojimo kelionės leidimų išdavimą, kelionės leidimo panaikinimą arba atšaukimą (ETIAS reglamento 8 straipsnio 2 dalies a, d ir g punktai). Todėl siūlome papildyti UTPI 20¹ straipsniu, jame nurodant, kad sprendimus dėl kelionės leidimo išdavimo ar atsisakymo jį išduoti, jo panaikinimo arba atšaukimo priima Valstybės sienos apsaugos tarnyba, vadovaudamasi ETIAS reglamento nuostatomis vidaus reikalų ministro nustatyta ir su užsienio reikalų ministru suderinta tvarka. Papildžius UTPI šia nuostata, šiems sprendimams apskūsti bus taikomos UTPI X skyriaus nuostatos.

Ivertinus ETIAS reglamento nuostatas, kuriose numatytas trečiųjų šalių piliečiams, ketinantiems atvykti ir būti valstybių narių teritorijose, privalomas reikalavimas turėti kelionės leidimą, siūloma papildyti UTPI 23 straipsnio nuostatas, išplečiant minėtame straipsnyje išvardytus neteisėto buvimo Lietuvos Respublikoje pagrindus. Siūloma nustatyti, kad užsienietis, kurio kelionės leidimo galiojimas yra pasibaigęs, panaikintas ar atšauktas, taip pat jeigu užsienietis yra Lietuvos Respublikos teritorijoje be kelionės leidimo, jei jis būtinas, būtų laikomas neteisėtai esančiu Lietuvos Respublikos teritorijoje. Taip pat siūloma nustatyti išimtį, kad užsieniečio buvimas Lietuvos Respublikoje nebūtų laikomas neteisėtu paaiškėjus informacijai, kad užsienietis yra įtrauktas į Užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, nacionalinį sąrašą arba dėl jo kita Šengeno valstybė į Šengeno informacinę sistemą yra įvedusi perspėjimą dėl draudimo užsieniečiui atvykti ir apsigyventi pagal Reglamento (ES) 2018/1861, jei užsieniečiui išduotas riboto teritorinio galiojimo kelionės leidimas vadovaujantis ETIAS reglamento nuostatomis, ir šios aplinkybės paaiškėja užsieniečio buvimo Lietuvos Respublikoje metu.

Atsižvelgiant į ETIAS reglamento nuostatas, kuriose nustatytas reikalavimas trečiųjų šalių piliečiams turėti galiojantį kelionės leidimą, ir į leidimo turėtojų suteiktą teisę būti valstybėje narėje nustatytą laikotarpį, siūloma papildyti UTPI 124 straipsnį, jame nustatant, kad užsienietis privalėtų išvykti iš Lietuvos Respublikos iki kelionės leidimo galiojimo pabaigos.

Šiuo metu UTPI nustatytas baigtinis sąrašas atvejų, kuriais vadovaujantis priimami sprendimai grąžinti užsienietį į užsienio valstybę. Pradėjus taikyti ETIAS reglamento nuostatas, trečiųjų šalių piliečiams, kuriems netaikomas vizos reikalavimas, buvimo Lietuvos Respublikoje teisėtu pagrindu bus galiojančio kelionės leidimo turėjimas.

Siūloma papildyti UTPI 125 straipsnį, jame numatant, kad sprendimas grąžinti užsienietį į užsienio valstybę priimamas, kai jam atšaukta viza arba panaikintas ar atšauktas kelionės leidimas, taip pat jis yra Lietuvos Respublikos teritorijoje pasibaigus kelionės leidimo galiojimui.

Atsižvelgiant į ETIAS reglamentą, kuriuo nustatomas privalomas reikalavimas trečiųjų šalių piliečiams turėti kelionės leidimą, siūloma atitinkamai išplėsti UTPI 133 straipsnyje nustatytą

sąrašą pagrindų, dėl kurių užsieniečiams gali būti draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, numatant, kad užsieniečiui, kuriam buvo atsisakyta išduoti kelionės leidimą ar jis buvo panaikintas arba atšauktas, gali būti uždrausta atvykti į Lietuvos Respubliką ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui.

Pagal Reglamento (ES) 2018/1861) 65 straipsnį, nuo šio reglamento taikymo pradžios panaikinamas 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1987/2006 dėl antrosios kartos Šengeno informacinės sistemos (SIS II) sukūrimo, veikimo ir naudojimo, taip pat pradedamas taikyti Reglamentas (ES) 2018/1860.

Pagal Reglamento (ES) 2018/1860 9 straipsnio 2 dalį, jeigu valstybė narė informuoja perspėjimą į Reglamentu (ES) 2018/1861 nustatytą Šengeno informacinę sistemą (SIS) įvedusią valstybė narę, kad ji ketina išduoti leidimą gyventi ar ilgalaikę vizą arba pratęsti jų galiojimą trečiosios šalies piliečiui, dėl kurio pateiktas perspėjimas dėl grąžinimo, prie kurio nėra draudimo atvykti, perspėjimą pateikusi valstybė narė nedelsdama ištrina perspėjimą dėl grąžinimo. Tai reiškia, kad toks perspėjimas nėra priežastis atsisakyti išduoti vizą, taip pat atsisakyti išduoti ar pakeisti leidimą gyventi užsieniečiui.

Atsižvelgiant į tai, UTPI 19 ir 35 straipsniuose nustatoma, kad nacionalinę vizą užsieniečiui atsisakoma išduoti, o išduota nacionalinė visa panaikinama, taip pat išduoti ar pakeisti leidimą gyventi užsieniečiui atsisakoma, jeigu dėl jo kita Šengeno valstybė į Šengeno informacinę sistemą yra įvedusi perspėjimą dėl draudimo užsieniečiui atvykti ir apsigyventi pagal Reglamento (ES) 2018/1861 nuostatas ar perspėjimą dėl užsieniečio grąžinimo pagal Reglamento (ES) 2018/1860 nuostatas, prie kurio yra draudimas atvykti. UTPI 26 straipsnis tikslinamas atitinkamai numatant pareigą Migracijos departamentui konsultuotis su perspėjimą dėl grąžinimo įvedusia valstybe ar pareigą konsultuoti, jeigu tokį perspėjimą yra pateikusi Lietuvos Respublika.

III. Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymo Nr. VIII-512 21 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto tikslas – sudaryti teisinės prielaidas Valstybės sienos apsaugos tarnybai atsisakyti nebūdingos funkcijos – teršimo incidentų likvidavimo darbų Kuršių mariose.

Siūloma teršimo incidentų likvidavimo darbų Kuršių mariose vykdymą perduoti PAGD ir nustatyti, kad teršimo incidentų likvidavimo darbus Lietuvos Respublikos jūros rajone ir Kuršių mariose atlieka ne Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos įgaliotos institucijos, o PAGD, kuris prireikus galės pasitelkti Valstybės sienos apsaugos tarnybos pajėgas ir priemones.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Laukiami teigiami įstatymų rezultatai aptarti 4 punkte.

Priėmus Įstatymus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymai nesusiję su įtaka kriminogeninei situacijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymai nesusiję su įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymus, kitų įstatymų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka
 Įstatymų projektai parengti laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektų nuostatos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams neprieštarauja.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Pritarus Įstatymų projektams, reikės pakeisti:

1. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. spalio 27 d. įsakymą Nr. 1V-381 „Dėl įgaliojimų suteikimo likviduoti teršimo incidentus ir vykdyti ypatingas priemones Kuršių mariose“;

2. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 m. gruodžio 31 d. įsakymą Nr. 1V-831 „Dėl Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“;

3. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymą Nr. 1V-429 „Dėl Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

4. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2017 m. gruodžio 28 d. įsakymą Nr. 1V-899/V-330 „Dėl Vizos išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

5. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2009 m. lapkričio 9 d. įsakymą Nr. V-1044/D1-673/1V-596 „Dėl Teršimo incidentų likvidavimo jūros rajone darbų plano patvirtinimo“.

Pritarus Įstatymų projektams, reikės parengti tvarką, nustatančią prašymų dėl kelionės leidimų išdavimo nagrinėjimą, prašytojų informavimą apie priimtus sprendimus, apskundimą, ir ją suderinus su Užsienio reikalų ministerija patvirtinti vidaus reikalų ministro įsakymu.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Rengdamasi įgyvendinti ETIAS reglamento reikalavimus, Europos Komisija atliko keliautojų, kuriems netaikomas vizos reikalavimas, atvykimo į Europos Sąjungą tikėtinų srautų skaičiavimus 2020–2023 metams. Buvo atlikti preliminarūs skaičiavimai, pagal analogiškų JAV (ESTA), Kanados („eTA“), Australijos („eVisitor Visa“) sistemų veiklos praktiką ir pastarųjų 3 metų keliautojų srautus į ES šalis. Rezultatai apima išduosimų leidimų kiekių skaičiavimą, rankinio prašymų nagrinėjimo poreikio skaičiavimą bei tam reikiamų techninių ir žmogiškųjų išteklių skaičiavimą. Ikipandeminės statistikos duomenimis, prognozuojamas keleivių srautas 2022 m. į ES yra 43,5 mln., dėl „Brexit'o“ jis gali išaugti iki 67 mln. Kiekvienais vėlesniais metais galimas kasmetinis 4,2 procento keleivių skaičiaus augimas. Prognozuojama, kad ETIAS centrinis padalinys (FRONTEX sudėtyje) rankiniu būdu turės peržiūrėti apie 5 procentus prašymų, o nacionaliniai padaliniai – apie 3 procentus. Taip pat užsienio šalių patirtis rodo, kad vieno prašymo rankiniam apdorojimui vidutiniškai prireikia 30 min.

Vadovaudamasi Europos Komisijos skaičiavimų metodologija, VSAT atliko analogiškus keliautojų, kuriems netaikomas vizos reikalavimas, atvykimo į Lietuvos Respubliką statistinius skaičiavimus. Į Lietuvą per 2017 m. atvyko 358 334 trečiųjų šalių piliečiai, kuriems pagal naują tvarką tektų pildyti prašymus ir gauti leidimą, per 2018 m. tokių buvo jau 535 452 (ikipandeminiai metai ir neįvertinti „Brexit'o“ padariniai). Nustatyta, kad Lietuvos nacionaliniam padaliniui tektų

nagrinėti apie 20 000 trečiųjų šalių piliečių prašymų, o esant kasmetiniam 4,2 procento atvykstančiųjų skaičiaus augimui šis skaičius padidėtų 800 prašymų. Remiantis šia statistika ir EK prognozuojamais darbo krūviais, buvo apskaičiuota, kad VSAT reikės 7 darbuotojų (dirbančių visu etatu) užtikrinti savalaikį ir sklandų prašymų nagrinėjimo procesą. Taip pat įvertinti kiti darbo krūvio aspektai – konsultacijos dėl leidimų procedūrų, keleivių skundų nagrinėjimas, sprendimų atstovavimas teisminiuose ginčiuose, rizikos faktorių ir stebėjimo sąrašų valdymas, tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir keitimosi informacija užtikrinimas, informacinės sistemos nacionalinės dalies administravimas ir veiklos užtikrinimas. Išvardintoms funkcijoms atlikti reikalingi 2–3 darbuotojai (dirbantys visu etatu). Galutinai sukomplektuotam ETIAS nacionaliniame padalinyje turėtų būti 9 etatai.

Pasirengimas ETIAS sistemos funkcionavimui nuo 2023 m. sausio 1 d. iš valstybių narių reikalauja organizacinių sprendimų, teisinės bazės adaptavimo bei technologinių sprendimų įgyvendinimo. ETIAS leidimai yra visiškai nauja migracijos kontrolės sritis ir VSAT veiklos funkcija. Jai vykdyti VSAT įsteigė ETIAS nacionalinį centrą Sienos kontrolės organizavimo valdybos sudėtyje su 4 etatais (perskirstant rezervinius etatus). ETIAS reglamentu iškeltų užduočių perskirstymas turimiems etatams labai ribotas, nes darbo krūvio padidėjimas yra ženklus ir laiko sąnaudos didžiulės (vien prašymams nagrinėti – apie 10000 darbo valandų). Siekiant išlaikyti veiklos kokybę bei tinkamą naujų funkcijų įgyvendinimą papildomi 5 etatai yra būtini. Kadangi ETIAS NC padalinio darbuotojų funkcijos susijusios su migracijos kontrole (reglamento nuostata), kriminaline žvalgyba (stebėjimo sąrašas ir rizikos analizė) ir sienos kirtimo kontrole (suteikiant kelionės leidimą arba atsisakant jį suteikti) – padalinio darbuotojai yra statutiniai valstybės tarnautojai.

Pasirengimo naudotis ETIAS sistema išlaidos dengiamos Vidaus saugumo fondo finansuojamo projekto Nr. LT/2020/VSF/2.4.6.1 „Europos kelionių informacijos ir leidimų sistemos (ETIAS) sukūrimas ir įgyvendinimas“ lėšomis. Nuo 2022 m. pagal UPTĮ nuostatas, susijusias su ETIAS reglamento įgyvendinimu, Valstybės sienos apsaugos tarnyboje būtų įsteigtos papildomos 5 statutinių valstybės tarnautojų pareigybės, kurioms išlaikyti reiks apie 185 000 eurų valstybės biudžeto lėšų per metus.

Teršimo incidentų likvidavimo darbų Kuršių mariose funkcijos perdavimas papildomų biudžeto lėšų nepareikalaus – reikalingos lėšos funkcijai vykdyti bus perskirstytos tarp Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir PAGD.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Įstatymų projektų reikšminiai žodžiai, reikalingi šiems projektams, įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „Valstybės sienos apsaugos tarnyba“, „teršalai“, „duomenų apsauga“, „informacinės sistemos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
